

6

Η ΠΙΣΤΗ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε την έννοια της πίστης και της επιστήμης και τις διαφορές τους.**
- **Να συνειδητοποιήσετε ότι πίστη και επιστήμη μπορούν να συνυπάρξουν στη ζωή των ανθρώπων.**

1. Εβρ. 11,1

«Ἦ Εστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων».

Πίστη σημαίνει σιγουριά γι' αυτά που ελπίζουμε και βεβαιότητα γι' αυτά που δε βλέπουμε.

2. Ιακ. 2,17-18

«ἢ πίστις ἐάν μὴ ἔργα ἔχῃ νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου».

Η πίστη αν δεν εκδηλώνεται με έργα είναι από μόνη της νεκρή. Αλλά θα πει κάποιος: "Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα". Του απαντώ: "Δείξε μου τι λογής πίστη είναι αυτή χωρίς έργα! Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη από τα έργα μου".

ΛΕΞΕΙΣ**ΚΛΕΙΔΙΑ**

**Ελευθερία,
Ταπείνωση,
Εμπιστοσύνη,
Δωρεά,
Καταφατικός,
Αποφατικός,
Δόγμα,
Έρευνα,
Αμφιβολία,
Γνώση,
Λογική**

Α. ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ**Σχέση εμπιστοσύνης με το Θεό**

Συχνά στην εποχή μας θεωρούμε ότι πίστη είναι η θεωρητική γνώση ή η αποδοχή κάποιων αφηρημένων θρησκευτικών αληθειών. Γι' αυτό και ακούμε ότι η πίστη βρίσκεται σε αντίθεση με την επιστήμη. Όμως, η πίστη πριν απ' όλα είναι ένα δώρο του Αγίου Πνεύματος και μια συνάντηση με το Θεό που μας αποκαλύπτεται και μας καλεί σε μια προσωπική σχέση μαζί του. Είναι μια συνάντηση που άλλοτε γίνεται αιφνιδιαστικά σαν αποκάλυψη του Θεού στον άνθρωπο και άλλοτε βαθμιαία σαν επίπονη και οδυνηρή αναζήτηση του Θεού από τον άνθρωπο. Η σχέση που δημιουργείται με τη συνάντηση αυτή είναι μια σχέση εμπιστοσύνης, παρόμοια με αυτή που έχει κάθε μικρό παιδί προς τους γονείς του. Ο ίδιος ο Χριστός μας έμαθε να προσευχόμαστε στον Θεό ονομάζοντάς τον "Πατέρα μας" ("Πάτερ ημών"). Αυτή η σχέση για να είναι πραγματική και υγιής, προϋποθέτει πάντα την ελευθερία του ανθρώπου και τη διάθεση για ταπείνωσή του μπροστά στο Θεό, ώστε να μπορεί να αφήσει ολόκληρο τον εαυτό του και τη ζωή του στα χέρια του. Μια τέτοια στάση από την πλευρά του ανθρώπου μεταμορφώνει σταδιακά όλη την ύπαρξη και τη ζωή του και έχει άμεσο αντίκτυπο στην εξωτερική του συμπεριφορά: η πίστη εκδηλώνεται πάντα με έργα αγάπης, αλλιώς είναι νεκρή.

Τι γνωρίζουμε για το Θεό μέσα σ' αυτή τη σχέση;

Όσο ζούμε στον κόσμο αυτό η σχέση μας με το Θεό δεν είναι ολοκληρωμένη. Είναι, όπως λέει ο Απόστολος Παύλος σαν να βλέπουμε τα πράγματα μέσα από καθρέπτη (Α' Κορ. 13,12). Μόνο με τον ερχομό της βασιλείας του Θεού θα γνωρίσουμε το Θεό πρόσωπο με πρόσωπο, όπως πραγματικά είναι. Πάντα, βέβαια, ο Θεός θα παραμένει ακατανόητος για μας και αχώρητος στο νου μας. Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας επιμένουν σ' αυτό το σημείο: δε μπορούμε, ούτε θα μπορούσαμε να μάθουμε τίποτα για το απύθμενο βάθος του Θεού, για την ουσία του. Ο Θεός, όμως, αποκάλυψε τον εαυτό του στους ανθρώπους μέσα στην ανθρώπινη ιστορία. Φανέρωσε τον εαυτό του

στον Αβραάμ, στο Μωυσή, στον ισραηλιτικό λαό και στη συνέχεια με το πρόσωπο του Χριστού σε όλους τους ανθρώπους. Με τις ενέργειές του για τον κόσμο και για τον άνθρωπο, ενέργειες που είναι κατανοητές ("μεθεκτές") σ' εμάς, δεν άφησε τον εαυτό του άγνωστο και κρυμμένο. Επιπλέον, και ακόμα πιο σημαντικό, έγινε ο ίδιος ο Θεός άνθρωπος, για να μπορέσουμε εμείς να μοιάσουμε σ' Αυτόν. Έχουμε λοιπόν τη δυνατότητα να πούμε τι είναι και ποιες ιδιότητες έχει ο Θεός, χρησιμοποιώντας την Αποκάλυψη του ίδιου του Θεού, εικόνες και έννοιες γνωστές σ' εμάς και γνώσεις κάθε εποχής. Αυτό κάνει η καταφατική θεολογία με λέξεις, όπως Πατήρ, Υιός, Πνεύμα, ουσία, ενέργειες, πρόσωπο, αγάπη, δικαιοσύνη κ.τ.λ. Παρόλα αυτά, αυτή η γνώση μας για το Θεό είναι μερική και ανθρωποκεντρική. Επειδή ο Θεός είναι διαφορετικός από τον άνθρωπο, αυτό που πραγματικά μπορούμε να πούμε γι' Αυτόν είναι τι δεν είναι ή να μιλήσουμε γι' Αυτόν με έννοιες που δεν είναι παρμένες από τη δική μας πραγματικότητα (π.χ. αόρατος, πανάγαθος, αιώνιος, πανταχού παρών κ.α). Αυτό κάνει η αποφατική θεολογία.

Οι δύο αυτές μορφές θεολογίας, καταφατική και αποφατική, συμπληρώνουν η μια την άλλη και μας λένε τι μπορούμε να γνωρίσουμε για το Θεό. Ο μόνος όμως τρόπος να γνωρίσουμε το Θεό και όχι κάτι για το Θεό είναι η προσωπική σχέση εμπιστοσύνης με Αυτόν, που δε μας δίνει κάποιες επιστημονικές, φιλοσοφικές ή ψυχολογικές αντιλήψεις για το Θεό, αλλά "ανοίγει" τον εαυτό μας για να δεχθεί μέσα του το Θεό με τα μυστήριά του και με τη θεία Χάρη του. Έτσι ο καθένας μας, ανάλογα με τις δυνατότητές του, την πνευματική του άσκηση, την ταπείνωση και την προσευχή του, αξιώνεται να συνδεθεί άμεσα με τον Θεό, να ζει την παρουσία του και αυτή να τον μεταμορφώνει.

Β. ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Στους προηγούμενους αιώνες με την αλματώδη ανάπτυξη των φυσικών επιστημών και τις εκπληκτικές τους δυνατότητες κάποιοι πίστεψαν ότι η επιστήμη θα μπορούσε να αντικαταστήσει τη θρησκεία και να απαντήσει σε όλα τα ερωτήματα του ανθρώπου. Άλλοι μάλιστα ισχυρίζονταν ότι η επιστήμη έρχεται σε αντίθεση με την πίστη, αφού η τελευταία στηρίζεται σε δόγματα, ενώ η πρώτη στην παρατήρηση, το πείραμα και το μαθηματικό λογισμό. Στην εποχή μας διαπι-

στώθηκε, όχι μόνο η αδυναμία της επιστήμης να απαντήσει σε όλα τα προβλήματα του ανθρώπου, αλλά και το ότι δημιούργησε κι ένα σωρό άλλα. Πολλές επιστημονικές θεωρίες που θεωρούνταν ατράνταχτες καταρρίφθηκαν και αφού υποχώρησε ο φανατισμός και οι προκαταλήψεις, επικράτησε η άποψη ότι, θρησκεία και επιστήμη είναι δυο παράλληλες όψεις του ανθρώπινου πνεύματος που μπορούν να συνεργάζονται ως ένα σημείο και από κει και πέρα οι δρόμοι τους να χωρίζουν.

Σχέσεις θρησκείας και επιστήμης

Για να γίνει αυτό χρειάστηκε να αναθεωρηθούν κάποιες λαθεμένες αντιλήψεις:

- Το "πίστευε και μη ερεύνα", που υιοθετήθηκε από κάποιους χριστιανικούς κύκλους δεν έγινε ποτέ καθολική χριστιανική αλήθεια. Άλλωστε τα δόγματα της Εκκλησίας δεν ταυτίζονται με την ανελευθερία, την έλλειψη κριτικού πνεύματος και την αυταπόδεικτη αυθεντία (δογματισμός). Αντίθετα, στηρίζονται στην ιστορική εμπειρία της Εκκλησίας για το Χριστό, είναι κοινή πείρα όλων των πιστών, επηρεάζουν όλη τη ζωή του ανθρώπου, γίνονται πάντα αποδεκτά με την πίστη που αναπτύσσεται μέσα στα πλαίσια της ελευθερίας και αποτελούν το σύνορο-όριο ανάμεσα στη γνήσια και στη λαθεμένη πίστη (αίρεση), χωρίς όμως να εξαντλούν όλη την αλήθεια.
- Η επιστήμη με βασική της αρχή την αμφιβολία, επειδή ερευνά με βάση τη λογική τον αισθητό κόσμο για να προσφέρει με αντικειμενικό τρόπο τη φυσική γνώση, είναι από τη φύση της πεπερασμένη και διαρκώς μεταβαλλόμενη. Δεν μπορεί συνεπώς με τις αρχές και τις προϋποθέσεις της να αναφέρεται στον υπεραισθητό κόσμο και να προσπαθεί να δογματίσει για θέματα πίστης και ελευθερίας.
- Η ζωντανή πίστη δεν έρχεται σε αντίθεση με το λογικό του ανθρώπου, ούτε αποτρέπει την έρευνα για τις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διαμορφώθηκαν και διαδόθηκαν τα δόγματά της. Άλλωστε οι ιστορικές πηγές για το πρόσωπο του Χριστού, αλλά και οι ίδιες οι πληροφορίες της Βίβλου, έγιναν αντικείμενο μακρόχρονης και επίπονης έρευνας και από θεολόγους και από επιστήμονες. Αυτό το γεγονός δεν ενόχλησε ποτέ την Εκκλησία. Αντίθετα, όταν αυτό γινόταν με αντικειμενικότητα, το επιδίωξε και το υ-

ποστήριξε. Υπήρξαν, βέβαια, και περιπτώσεις που έγινε εκμετάλλευση της πίστης ή ακόμα χειρότερα εμπορευματοποίησή της.

- Κάποιες φορές, ιδιαίτερα στο παρελθόν, υπήρξε έντονος ο πειρασμός ανάμεσα σε κάποιους επιστήμονες να θεοποιηθεί η επιστήμη, να μετατραπεί δηλαδή στην ουσία σε πίστη και να παραμερίσει τον Θεό από τη ζωή των ανθρώπων. Υποστηρίχθηκε ότι ο Θεός δεν υπάρχει, εφόσον δε μπορούμε να αποδείξουμε επιστημονικά την ύπαρξή του. Οι απροκατάληπτοι όμως επιστήμονες παρατήρησαν ότι, όπως δεν μπορούμε να αποδείξουμε επιστημονικά την ύπαρξη του Θεού, έτσι δεν μπορούμε και να την αποκλείσουμε.

Πίστη και γνώση

Η θρησκευτική πίστη είναι μια δεβαιότητα για μια αλήθεια, όπως είναι ο Θεός, του οποίου όμως η ύπαρξη δεν αποδεικνύεται με λογικά επιχειρήματα, αλλά διώνεται στην καρδιά του ανθρώπου. Γι' αυτό το λόγο είναι ολοκληρωτική και σταθερή, χωρίς όμως να οδηγεί σε φανατισμούς και μισαλλοδοξία. Ο πιστός άνθρωπος αποδέχεται ελεύθερα αυτό που δεν γνωρίζει με τη λογική του. Αυτό, όμως, είναι και το μεγαλείο της πίστης. Ενώ η γνώση γίνεται υποχρεωτικά δεκτή από όλους τους ανθρώπους και περιορίζει έτσι την ελευθερία τους (κανείς δε μπορεί να αμφισβητήσει για παράδειγμα ότι το άθροισμα των γωνιών ενός τριγώνου είναι πάντα 180 μοίρες), η πίστη, αν γινόταν γνώση, θα δέσμευε το δικαίωμα του ανθρώπου να διαλέξει ανάμεσα στην πίστη και στην απιστία. Γι' αυτό, η πραγματική πίστη δε χρειάζεται σαν δεκανίκι τη γνώση, όπως υπενθύμισε ο αναστημένος Χριστός στο δύσπιστο Θωμά λέγοντάς του: "εσύ με είδες και με πίστεψες. Ευτυχισμένοι όμως είναι αυτοί που δε θα δουν και θα πιστέψουν" (Ιω. 20,29).

Πίστη και γνώση, επιστήμη και θρησκεία δε συγκρούονται, όταν η καθεμιά δεν υπερβαίνει τα όριά της. Ο πιστός, όμως, άνθρωπος δεν υπερτιμά την επιστήμη ούτε αρκείται μόνο σ' αυτήν. Εκεί που η επιστήμη και η γνώση φτάνουν σε αδιέξοδο, η πίστη και η θρησκεία συνεχίζουν την πορεία. Η συνεργασία τους, συνεπώς, είναι απαραίτητη για την πρόοδο και την ευτυχία του ανθρώπου. Αυτή τη συνεργασία έκαναν πραγματικότητα στη ζωή τους μεγάλοι άγιοι της Εκκλησίας μας όπως οι Τρεις Ιεράρχες, αλλά και πολλοί επιστήμονες διεθνούς κύρους, που υπήρξαν και πιστοί χριστιανοί.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Πίστη είναι μια σχέση εμπιστοσύνης με το Θεό, μια σχέση που αναπτύσσεται σε πλαίσιο ελευθερίας και ταπείνωσης.**
- **Μέσα σ' αυτήν τη σχέση ο Θεός αποκαλύπτεται στον άνθρωπο με τις ενέργειές του και ο άνθρωπος "ανοίγει" τον εαυτό του για να δεχθεί μέσα του το Θεό.**
- **Η επιστήμη και η θρησκεία δεν έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, αλλά μπορούν να συνεργάζονται αρμονικά, όταν η καθεμιά αναγνωρίζει τα όριά της.**
- **Η πίστη από τη φύση της δε γίνεται γνώση, αφού η γνώση περιορίζει την ελευθερία του ανθρώπου να επιλέξει ανάμεσα στην πίστη και την απιστία.**
- **Στα πρόσωπα των αγίων της Εκκλησίας μας εναρμονίζονται με τον καλύτερο τρόπο η πίστη και η επιστήμη.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Γιατί η πίστη δεν είναι μια αφηρημένη αλήθεια αλλά επηρεάζει όλη την προσωπικότητα και τη ζωή μου;
2. "Μαθαίνω" το Θεό όταν τον δέχομαι μέσα μου. Πώς μπορεί να γίνει αυτό;
3. Είναι απαραίτητο αυτό που πιστεύω να το αποδεικνύω στον άλλο ή μήπως το ότι δε μπορώ να το αποδείξω είναι και το μεγαλείο του; Γιατί;
4. Μπορεί ένας πραγματικός επιστήμονας να ανατρέψει την πίστη μου;

7

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΚΑΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΚΟ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ;

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τις πηγές και τις αιτίες του καλού και του κακού.**
- **Να συνειδητοποιήσετε τις συνέπειες του κακού στην προσωπική και κοινωνική ζωή.**
- **Να κατανοήσετε τη σχέση του Θεού με το κακό.**

Το κακόν κατά την Αγίαν Γραφήν δεν είναι έμφυτόν τι εν τη κτίσει, έστω και υπό την μορφήν ελλείψεως του αγαθού, διότι "είδεν ο Θεός τα πάντα όσα εποίησε και ιδού καλά λίαν" (Γεν. 1,31). Ούτε είναι το κακόν έλλειψις οντότητος, αφού τα πάντα εποίησεν ο Θεός εκ του μη όντος εις το είναι. Εάν το κακόν είναι απλώς μια έλλειψις οντότητος, έπεται ότι εκ του κακού εποίησεν ο Θεός τον κόσμον. Η Αγία Γραφή δεν ευρίσκει φύσει το κακόν εις τα κτίσματα, διότι κάμνει σαφή διάκρισιν μεταξύ της δημιουργίας του κόσμου και της πτώσεως αυτού. Ο Θεός είναι αίτιος της υπάρξεως των κτισμάτων, άτινα κατ' αρχήν είναι "καλά λίαν", αλλά δεν είναι αίτιος των μετα-δημιουργικών ατελειών του κόσμου....

Ένεκα, λοιπόν, της όλως θετικής δημιουργίας του κόσμου τούτου και της αναιτιότητας του Θεού δια το εν αυτό κακόν, η σωτηρία του ανθρώπου δεν επιτελείται δια μιας πλατωνικής φυγής της ψυχής εκ του κόσμου και της ύλης, αλλ' αντιθέτως συντελείται δια της εν κόσμω και χρόνω καταστροφής του κακού, δια της αναστάσεως και ανακαινίσεως των πάντων. Η σωτηρία δεν είναι εκ του κόσμου, αλλ' εκ του κακού. "Ουκ ερωτώ ίνα άρής αυτούς εκ του κόσμου, αλλ' ίνα τηρήσης αυτούς εκ του πονηρού" (Ιωάν. 17,15). "έσχατος ε-

χθρός καταργείται ο θάνατος" (Α' Κορ. 15,26)· "και αυτή η κτίσις ελευθερωθήσεται από της δουλείας της φθοράς εις την ελευθερίαν της δόξης των τέκνων του Θεού" (Ρωμ. 8,21)· "ο εγείρας τον Χριστόν εκ νεκρών ζωοποιήσει και τα θνητά σώματα υμών" (Ρωμ. 8,11). Η κυρία βάση του περί αναστάσεως δόγματος είναι η ιουδαιοχριστιανική εκδοχή περί δημιουργίας και πτώσεως.

Ιωάν. Σ. Ρωμανίδου, *Το προπατορικό αμάρτημα*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1989, σσ. 50-51

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Παράδεισος, Ελευθερία,
Κατ' Εικόνα, Διάβολος,
Θάνατος, Βάπτισμα,
Ευθύνη, Συνέργεια,
Αγώνας, Ευχαριστία,
Τελική Νίκη**

Είναι κοινή διαπίστωση όλων μας ότι στον κόσμο μας κυριαρχεί το κακό. Οι συμφορές, ο πόνος, ο φόβος, η αδικία, οι αρρώστιες, η πείνα, οι πόλεμοι και κυρίως ο θάνατος έχουν διαποτίσει την καθημερινή μας ζωή. Είναι λογικό συνεπώς να μας δημιουργούνται ερωτήματα, όπως: "από πού προήλθε αυτό το κακό;", "τι συνέπειες έχει;", "ποια είναι η θέση του Θεού απέναντι

σ' αυτό;", "τι μπορεί να κάνει ο άνθρωπος γι' αυτή την κατάσταση;". Χρειάζεται, για να απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά, να ξαναθυμηθούμε όσα η Εκκλησία μας διδάσκει για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου.

Τι είναι το κακό και από πού προήλθε;

Από την Παλαιά Διαθήκη γνωρίζουμε ότι ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο και τον άνθρωπο "καλά λίαν" (Γεν. 1,31). Και επειδή ο Θεός από τη φύση του είναι αγαθός και πηγή κάθε καλού, είναι αδύνατο να δημιούργησε το κακό. Υπεύθυνος για την εμφάνισή του είναι ο ίδιος ο άνθρωπος, που με την απόφασή του να διακόψει τη σχέση του με το Δημιουργό του (προπατορικό αμάρτημα) εγκατέλειψε το καλό, θέλησε να γίνει θεός χωρίς το Θεό και έτσι έφερε το κακό, που πριν δεν υπήρχε, στη ζωή του. Οι προπάτορές μας χρησιμοποίησαν την ελευθερία (κατ' εικόνα), που ο Θεός τους είχε δώσει για να μπορέσουν να του μοιάσουν (καθ' ομοίωσιν), με λαθεμένο τρόπο. Έτσι υποδούλωσαν και τον εαυτό τους αλλά και όλη τη δημιουργία, της οποίας ήταν οι ηγέτες, στη φθορά και στο θάνατο. Πριν από την απόφασή τους αυτή ζούσαν σε επαφή και κοινωνία με το Θεό και σε αρμονική

σχέση μεταξύ τους και με τη φύση. Με δύο λόγια απολάμβαναν τα αγαθά του Παραδείσου.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας λένε ότι εισηγητής του κακού είναι ο διάβολος, που πρώτος αποστάτησε κατά του Θεού και μεταβλήθηκε σε "άγγελο του σκότους", με σκοπό του από εκεί και πέρα να παραπλανά τους ανθρώπους και να τους παρασύρει σε ανταρσία προς το Θεό. Άρα ο Θεός δε δημιούργησε το κακό, αλλά δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα επιλογής, την ελεύθερη δούληση (αυτεξούσιο), για να επιλέγει μόνος του αν θέλει ή όχι, να βρίσκεται σε κοινωνία με το Θεό. Όμως, ο άνθρωπος διάλεξε όχι αυτό που ήταν φυσιολογικό ("κατά φύσιν") αλλά αυτό που ήταν αφύσικο ("παρά φύσιν") και έτσι περιέπλεξε ολόκληρη την ανθρωπότητα στη δίνη του προπατορικού αμαρτήματος.

Το προπατορικό αμάρτημα αφετηρία του κακού

Η εντολή που ο Θεός είχε δώσει στους πρωτοπλάστους να μη δοκιμάσουν από τον καρπό του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού είχε σαν στόχο να ασκηθεί η ελευθερία τους. Τους προειδοποίησε να μη γνωρίσουν το κακό γιατί αυτό θα έφερνε το θάνατο στη ζωή τους σαν μια αναπόφευκτη συνέπεια. Η υπακοή των πρωτοπλάστων ήταν ο μόνος τρόπος, για να συνεχίσουν να βρίσκονται σε κοινωνία με το Θεό. Νόμισαν όμως ότι με την ανυπακοή θα γίνονταν "σα θεοί", όπως τους είχε πει ο διάβολος και θέλησαν να φτάσουν στη θέωση χωρίς το Θεό.

Αυτή η ελεύθερη απόφαση του ανθρώπου είχε αλυσιδωτές συνέπειες:

- Διακόπηκε η σχέση του με το Θεό, τον οποίο αντιμετωπίζει με **φόβο και αγωνία (πνευματικός θάνατος)**.
- Στη γυναίκα η μητρότητα συνδέεται με τον **πόνο** και εμφανίζεται η κυριαρχία και η **εξάρτησή** της από τον άνδρα.
- Ο άνδρας καταβάλλει **κόπο και ιδρώτα για την εξασφάλιση των αναγκών για τη ζωή**.
- Το φυσικό περιβάλλον γίνεται απειλητικό και εχθρικό και ο άνθρωπος προσπαθώντας να το υποτάξει δημιουργεί **το οικολογικό πρόβλημα**.
- Οι σχέσεις των ανθρώπων διαταράσσονται, εξαφανίζεται η αθωό-

τητα που υπήρχε ανάμεσά τους (**γυμνότητα**) και αναφύονται έγχθρα και συγκρούσεις μεταξύ τους (**διαπροσωπικό κακό**).

- Το κακό μολύνει όλη την ανθρώπινη κοινωνία και τις δομές της, αφού εμφανίζονται η εκμετάλλευση, η αδικία, η ανισότητα, οι πόλεμοι, η ανομία, η πείνα και αμαυρώνονται σωστές κοινωνικές δομές όπως η οικογένεια, η εκπαίδευση, οι νόμοι (**κοινωνικό κακό**).
- Ο άνθρωπος όταν περιορίζεται στη βιολογική ζωή τότε έχει έντονη τη μυρουδιά του θανάτου. Κάθε άνθρωπος που γεννιέται αντιμετωπίζει μια πραγματικότητα: την αρρώστια του βιολογικού **θανάτου** και τη φθορά της ανθρώπινης φύσης.

Ο Θεός και το κακό

Απ' όσα είπαμε παραπάνω για την ελεύθερη απόφαση του ανθρώπου είναι σαφές ότι ο Θεός δεν ευθύνεται για το κακό. Όμως θα μπορούσε να ρωτήσει κάποιος: γιατί έστω και τώρα δεν επεμβαίνει να εμποδίσει ή να εξαλείψει το κακό από τη γη; Είδαμε ότι ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο ελεύθερο, όπως ήταν και ο ίδιος ελεύθερος, (κατ' εικόνα Του). Αν λοιπόν ήθελε να εμποδίσει ή να εξαλείψει το κακό και εφόσον ο άνθρωπος με την ελευθερία του το έβαλε στη ζωή του, τότε θα έπρεπε να εξαλείψει την ελευθερία του ανθρώπου, την ίδια την εικόνα Του στον άνθρωπο. Και ακόμα χειρότερα, θα στερούσε ταυτόχρονα από τον άνθρωπο τη δυνατότητα να του μοιάσει (καθ' ομοίωσιν), αφού η ελευθερία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να φτάσει ο άνθρωπος στη θέωση. Ο Θεός όμως δεν άφησε τον άνθρωπο αδοήθητο. Αμέσως μετά την πτώση των πρωτοπλάστων δίνει την υπόσχεση για την ενανθρώπιση του Χριστού (Γεν. 3,15), το γνωστό πρωτευαγγέλιο. Έτσι, με τη γέννηση, το έργο, τη Σταύρωση και την Ανάστασή του, ο Χριστός εγκαινιάζει μια νέα πραγματικότητα για τον άνθρωπο, την Εκκλησία, όπου δεν κυριαρχεί πλέον το κακό και ο θάνατος.

Μέσα στην Εκκλησία ο Θεός παρέχει στον άνθρωπο άφθονα εφόδια και ψυχικές δυνάμεις για να ξεπεράσει το κακό και να επιτύχει το αγαθό. Με το Βάπτισμα, αρχικά, κάθε χριστιανός απαλλάσσεται από το προπατορικό αμάρτημα, χωρίς, όπως λέει ένας από τους νεότερους και μεγαλύτερους Πατέρες της Εκκλησίας μας, ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος, να αφαιρείται η ελευθερία του. Αντίθετα, αυτό χαρίζει στον άνθρωπο την ελευθερία, αφού δεν τον αφήνει έρμαιο στην τυραννία του διαδόλου (Κεφάλαια θεολογικά και πρακτικά ρ', 89-90).

Ο νηπιοδαπτισμός είναι ένα δώρο της Εκκλησίας στον άνθρωπο, ο οποίος μπορεί ελεύθερα να αποδεχθεί τις ευεργεσίες του ή να το απορρίψει και να δρεθεί έξω από τη χάρη του Θεού. Και με τα άλλα όμως μυστήριά της η Εκκλησία, και ιδιαίτερα με τη Θεία Ευχαριστία, δίνει στον άνθρωπο τα απαραίτητα εφόδια και τη δύναμη του Θεού για να αντιμετωπίσει το κακό. Ο Θεός, επειδή είναι μακρόθυμος και δε θέλει το θάνατο του αμαρτωλού, ανέχεται προσωρινά το κακό, αλλά και το πολέμα με εκείνους που αντιστέκονται σ' αυτό (μέλη της Εκκλησίας, άγιοι).

Η ευθύνη των χριστιανών απέναντι στο κακό

Αφού ο άνθρωπος φέρει ιδιαίτερη ευθύνη για την εμφάνιση του κακού, φέρει και την ίδια ευθύνη για την καταπολέμησή του. Ο Θεός με την ενανθρώπιση του Χριστού και τη δημιουργία της Εκκλησίας έδωσε στον άνθρωπο τα εφόδια και τις δυνατότητες για να αντιμετωπίσει το κακό. Οφείλει λοιπόν ο χριστιανός να συνειδητοποιήσει: α) ότι το κακό σε όλες του τις μορφές αφορά όλους, β) ότι η χριστιανική αγάπη μπορεί να αντιμετωπίσει το κακό, όσο ανίκητο κι αν φαίνεται αυτό και γ) ότι όταν ενωθεί με το Χριστό, μέσα από τα μυστήρια της Εκκλησίας και συνεργαστεί ελεύθερα η ανθρωπίνη και η Θεία δούληση (συνέργεια), τότε μπορεί να φέρει τα αποτελέσματα της Ανάστασης σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητας και να νικήσει μαζί με το Χριστό το κακό.

Αυτή όμως η νίκη χρειάζεται αδιάκοπο αγώνα, όχι για την ανατροπή του κόσμου, αλλά για τη μεταμόρφωσή του, με γνώμονα τη Βασιλεία του Θεού. Αυτή η μεταμόρφωση και ανακαίνιση του ανθρώπου και του κόσμου δεν απωθούνται στη μέλλουσα ζωή αλλά αρχίζουν από την παρούσα, όταν ο χριστιανός:

- αλλάζει πρώτα τον εαυτό του, καταπολεμώντας τα πάθη του,
- αλλάζει τις άδικες και αντίθεες κοινωνικές δομές,
- αγαπά και θυσιάζεται για τον συνάνθρωπό του,
- αναθεωρεί προς τη σωστή κατεύθυνση τις σχέσεις του με το φυσικό περιβάλλον.

Η νίκη του Χριστού πάνω στο κακό και στο θάνατο είναι η απαρχή της μεταμόρφωσης όλου του κόσμου. Με τη βεβαιότητα αυτής της νίκης οι χριστιανοί αγωνίζονται επίμονα για την επικράτηση της Βασιλείας του Θεού. Ο αγώνας αυτός φαίνεται άνισος. Ο Χριστός όμως

μέσα από τα πρόσωπα των αγίων και τη στράτευση της Εκκλησίας σε κάθε εποχή προετοιμάζει αθόρυβα και χωρίς τυμπανοκρουσίες τον ερχομό της Βασιλείας του και την τελική και ολοκληρωτική επικράτηση του καλού μέσα στον κόσμο.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Το κακό δεν είναι δημιούργημα του Θεού, αλλά ο άνθρωπος με την κακή χρήση της ελευθερίας του το έβαλε μέσα στη ζωή του και στον κόσμο.**
- **Το προπατορικό αμάρτημα ήταν η απόφαση-επιλογή των πρωτοπλάστων να παρακούσουν την εντολή του Θεού και να γνωρίσουν το κακό. Αυτή η επιλογή έφερε το κακό και το θάνατο μέσα στην ιστορία, όπου τα αντιμετωπίζει κάθε άνθρωπος που γεννιέται.**
- **Ο Θεός δεν επεμβαίνει για να εξαλείψει το κακό, γιατί θα έπρεπε να στερήσει την ελευθερία του ανθρώπου, και αν το έκανε αυτό τότε θα μας στερούσε και τη δυνατότητα να του μοιάσουμε.**
- **Ο Χριστός και η Εκκλησία του με τα μυστήριά της δίνουν στον άνθρωπο τα μέσα για την αντιμετώπιση του κακού. Χρειάζεται όμως η συνέργεια της ανθρώπινης βούλησης και της Θείας χάριτος και αδιάκοπος αγώνας για να νικηθεί το κακό και να επικρατήσει το καλό.**
- **Ο νηπιοδαπτισμός δε στερεί την ελευθερία του ανθρώπου, αλλά αντίθετα την εγγυάται, αφού δεν αφήνει τον άνθρωπο απροστάτευτο στην τυραννία του διαβόλου.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Είναι δίκαιο για το κακό που υπάρχει στον κόσμο να κατηγορώ το Θεό; Γιατί;
2. Ένας άθεος φιλόσοφος έγραψε: "ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος να είναι ελεύθερος". Σου θυμίζει τίποτα αυτό από τη σημερινή ενότητα;
3. "Άσε μωρέ, τίποτα δεν αλλάζει". Είναι αυτή υπεύθυνη στάση για έναν χριστιανό; Γιατί;
4. Γιατί δε με ρώτησε κανείς αν θέλω να βαπτιστώ; Έτσι δε μου περιόρισαν την ελευθερία μου;

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να συνειδητοποιήσετε ότι ο Χριστιανισμός δεν είναι μια νοησιαρχική γνώση αλλά ένα προσωπικό δώμα, μια προσωπική ανθρώπινη ιστορία.**
- **Να κατανοήσετε ότι η αληθινή πίστη συνδέεται με τον αγώνα για την αποδοχή των αληθειών της και την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή.**

"Αυτοί όλοι ήταν αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των αποστόλων και στη μεταξύ τους ενότητα, στην τέλεση της θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές. Ένα δέος τους κατείχε όλους όσοι έδλεπαν πολλά εκπληκτικά θαύματα να γίνονται μέσω των αποστόλων. Κι όλοι οι πιστοί ζούσαν σ' έναν τόπο και είχαν τα πάντα κοινά· ακόμη πουλούσαν και τα χτήματα και τα υπάρχοντά τους, και μοίραζαν τα χρήματα σε όλους, ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός. Κάθε μέρα συγκεντρώνονταν με ομοθυμία στο Ναό, τελούσαν τη θεία Ευχαριστία σε σπίτια, τρώγοντας την τροφή τους γεμάτοι χαρά και με απλότητα στην καρδιά. Δοξολογούσαν το Θεό, κι όλος ο λαός τους εκτιμούσε. Και ο Κύριος πρόσθεται κάθε μέρα στην εκκλησία αυτούς που σώζονταν".

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

**Αγία Τριάδα,
Αγάπη, Ελευθερία,
Κοινωνικότητα,
Προσωπικό Βίωμα,
Χάρη του Θεού,
Συνέργεια, Ιστορία,
Αγώνας, Άγιοι**

Η ζωή μέσα στην πρώτη χριστιανική κοινότητα

Η πρώτη χριστιανική κοινότητα δημιουργήθηκε στα Ιεροσόλυμα με πυρήνα της τους δώδεκα Αποστόλους. Οι Πράξεις των Αποστόλων περιγράφουν με λιτό τρόπο τη ζωή αυτής της Εκκλησίας:

Γι' αυτούς λοιπόν τους πρώτους χριστιανούς η πίστη τους δεν ήταν μια αφηρημένη διδασκαλία ή μια νοησιαρχική γνώση. Ήταν

ένα προσωπικό βίωμα του καθενός και όλων μαζί, που μεταμόρφωνε τη ζωή τους σε όλη την έκτασή της. Η ελεύθερη και συνειδητή αποδοχή του κηρύγματος του Χριστού και των Αποστόλων τους έκανε μέλη της κοινωνίας της αγάπης, δηλαδή της Εκκλησίας. Ήταν μάλιστα τόσο έντονη η μεταξύ τους αγάπη και ενότητα, που, όπως μας πληροφορεί το παραπάνω κείμενο, είχαν τα πάντα κοινά (κοινοκτημοσύνη). Ακόμα πουλούσαν τα υπάρχοντά τους και με τα χρήματα που συγκεντρώνονταν φρόντιζαν να μην υπάρχει μέσα στην Εκκλησία κανένας φτωχός.

Η ζωή της Αγίας Τριάδας διαμορφώνει τη ζωή των χριστιανών

Αναρωτιέται κανείς: πώς αυτοί οι άνθρωποι σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα έκαναν πράξη αυτό που αποτελεί ακόμα ζητούμενο για κάθε πολιτισμένη κοινωνία; Ο ίδιος ο Χριστός με τα λόγια του και πολύ περισσότερο με την ίδια του τη ζωή είχε αφήσει αυτή την παρακαταθήκη στους μαθητές του. "Έτσι θα σας ξεχωρίζουν όλοι πως είστε μαθητές μου, αν έχετε αγάπη ο ένας για τον άλλο... Όπως με αγάπησε ο Πατέρας, έτσι σας αγάπησα κι εγώ· μείνετε στην αγάπη μου πιστοί. Και θα μείνετε πιστοί στην αγάπη μου, αν τηρήσετε τις εντολές μου, όπως εγώ τηρήσα τις εντολές του Πατέρα μου και γι' αυτό μένω πιστός στην αγάπη του. Σας τα είπα αυτά, ώστε η χαρά η δική μου να είναι μέσα σας, κι η χαρά σας να είναι πλήρης. Αυτή είναι η δική μου εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο, όπως εγώ σας αγάπησα" (Ιωάν. 13,35· 15,9-12). Όπως δηλαδή τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας, ο Πατέρας, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα, ζουν ενωμένα με το σύνδεσμο της αγάπης, έτσι καλούνται και οι μαθητές του Χριστού να μιμηθούν την ίδια τη ζωή του Θεού και να ζουν ενωμένοι με την αγάπη. Αυτό άλλωστε θα είναι, σύμφωνα με τα λόγια του Χριστού, το διακριτικό γνώρισμα των χριστιανών.

Για τους πιστούς συνεπώς ο Θεός δεν είναι ένα απόμακρο, ανώτατο ον, αλλά Αυτός που με τη ζωή Του διαμορφώνει τη ζωή τους, μια ζωή που βασίζεται στην ελευθερία, την κοινωνικότητα και την αγάπη.

Η αγαπητική σχέση με το Θεό ανακαινίζει τον άνθρωπο

Η σχέση αγάπης που αναπτύσσεται ανάμεσα στον άνθρωπο και στο Θεό και η οποία προϋποθέτει τη σχέση αγάπης του ανθρώπου προς το συνάνθρωπό του δημιουργεί νέα δεδομένα για τον άνθρωπο.

- Μπαίνουν οι δάσεις για κάτι καινούριο και αλλιώτικο στη ζωή, που χαρίζεται, αλλά ταυτόχρονα κατακτιέται με κόπο, αγώνες και θυσίες.
- Ξεκαθαρίζουν οι αντιλήψεις για το Θεό και οι σχέσεις ανθρώπου-Θεού. Από σχέσεις αφέντη-δούλου γίνονται σχέσεις Πατέρα-παιδιού.
- Καθορίζονται πλέον με βάση την αγάπη οι σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους.
- Αλλάζουν οι σχέσεις του ανθρώπου με τον υλικό κόσμο, αφού ο άνθρωπος βλέπει σ' αυτόν τη δημιουργία του Θεού (Ρωμ. 8,20-21).
- Ελευθερώνεται ο άνθρωπος από την αστοχία, το κακό και το θάνατο.
- Βεβαιώνεται η ελευθερία που χαρίζει ο Θεός στον άνθρωπο, που τον απαλλάσσει από κάθε μορφή εξάρτησης και υποδούλωσης.
- Προσφέρεται στον άνθρωπο η δυνατότητα για δυναμική δράση μέσα στον κόσμο με στόχο τη διαρκή ανανέωση και μεταμόρφωσή του στην κατεύθυνση της Βασιλείας του Θεού.

Με βάση τα παραπάνω η αγαπητική σχέση Θεού και ανθρώπου δημιουργεί έναν καινούριο κόσμο, μια νέα δημιουργία, αφού "όποιος ανήκει στο Χριστό είναι μια καινούρια δημιουργία· τα παλιά πέρασαν, όλα έγιναν καινούρια" (Β' Κορ. 5,17). Με τη συνέργεια Θεού και ανθρώπου διαμορφώνεται ένα νέο ήθος και σε προσωπικό και σε κοινωνικό επίπεδο. Ο πιστός καλείται να πετάξει από πάνω του τον παλιό του εαυτό και να ντυθεί τον καινούριο άνθρωπο, που ο Θεός έπλασε κατά το σχέδιό του, για να ζει με δικαιοσύνη και αγιότητα που προέρχονται από την αλήθεια (Εφεσ. 4,23-24).

Ο ερωτευμένος με το Θεό άνθρωπος δε μένει ποτέ ο ίδιος. Αλλάζει ο εαυτός του, αλλάζει και η ζωή του αφού αποκτά νόημα. Μεταμορφώνεται μέχρι τα βάθη της ύπαρξής του. Και δεν είναι μόνος του. Είναι μέλος του Σώματος του Χριστού, της μεταμορφωμένης ανθρωπότητας. Και αισθάνεται έντονη την ανάγκη αυτή τη μεταμόρφωση να τη μεταδώσει και στον υπόλοιπο κόσμο.

Η συνεργασία Θεού και ανθρώπου δημιουργεί ιστορία

Η ενανθρώπηση του Χριστού και η ίδρυση της Εκκλησίας του απέφερε μια βαθιά τομή στην παγκόσμια ιστορία και ο Χριστιανισμός σταδιακά κατέκτησε με δημιουργικό τρόπο όλους τους χώρους ζωής, σκέψης, δράσης και έκφρασης. Οδήγησε σε αφύπνιση λαών, σε αλλαγή συνειδήσεων, στον κλονισμό απαράδεκτων συνθηκών ζωής, σε πίεση για καλύτερη κι αλλιώςτική ζωή. Δημιούργησε έτσι έναν νέο πολιτισμό, που τον ανανεώνει διαρκώς. Δεν νοιάζεται μόνο για το κακό που υπάρχει μέσα στην προσωπική ύπαρξη του καθενός, αλλά και για το κακό που φωλιάζει μέσα σε κάποιες κοινωνικές δομές, σε θεσμούς και σε καταστάσεις. Ο πιστός γνωρίζει ότι για να προχωρήσει η ζωή μπροστά και να ζήσει ο κόσμος σύμφωνα με το όραμα της Βασιλείας του Θεού πρέπει να συμβαδίζουν οι αγώνες για προσωπική τελείωση και για κοινωνικές μεταβολές με την αλλαγή αρνητικών δομών, θεσμών και καταστάσεων. Η αλήθεια του Χριστιανισμού είναι αδιάσπαστα δεμένη με τη δράση ενάντια σε κάθε εκμετάλλευση, καταπίεση, καταδυνάστευση και απανθρωπιά.

Τέτοιους αγώνες ο Χριστιανισμός και η Εκκλησία έχει να δείξει πολλούς. Μπορεί κανείς να θυμηθεί από τη νεώτερη ιστορία,

- το έργο της Εκκλησίας για τη διατήρηση της εθνικής συνείδησης και την ανακούφιση των υποδούλων την εποχή της τουρκοκρατίας (το διδακτικό έργο του πατρο-Κοσμά του Αιτωλού αποτελεί κλασικό παράδειγμα),
- τη συμμετοχή της Εκκλησίας στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821,
- το φιλανθρωπικό έργο που ανέλαβε η Εκκλησία μετά την επανάσταση, αναπληρώνοντας την ανυπαρξία θεσμών κοινωνικής πρόνοιας από την Πολιτεία,
- την υποστήριξη, ηθική και υλική, που εκδήλωσε προς ομάδες πληθυσμού που την είχαν ιδιαίτερα ανάγκη.

Θα μπορούσε επίσης κάποιος να αναφέρει την αντίσταση των χριστιανών εναντίον ολοκληρωτικών, δικτατορικών καθεστώτων, ιδιαίτερα στη Λατινική Αμερική και τους αγώνες για ελευθερίες και δικαιώματα των έγχρωμων της Αμερικής και της Αφρικής και για την κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων.

Οι άγιοι πρότυπα συνεργασίας με το Θεό για τη μεταμόρφωση του κόσμου

Για την Εκκλησία πρότυπα ανθρώπων που η αγαπητική τους σχέση με το Θεό τους οδήγησε να αλλάξουν τη ζωή τους και να επέμβουν με τη δράση τους μέσα στην ιστορία είναι οι άγιοι. Αυτοί κάνοντας πράξη τον έρωτά τους για το Θεό, με το μαρτυρικό τους αίμα πολλές φορές, βοήθησαν στο να ριζώσει η Εκκλησία, να αναπτυχθεί και να μεταδώσει την μεταμορφωτική της δύναμη σε όλο τον κόσμο. Οι άγιοι δεν είναι ένα φαινόμενο περασμένων εποχών, αφού κατά την εποχή της τουρκοκρατίας έχουμε ένα πλήθος νεομαρτύρων, αλλά και κατά τον αιώνα μας έχουμε αγίους που τιμά η Εκκλησία μας, όπως τον Άγιο Νεκτάριο Αιγίνης, τον Άγιο Χρυσόστομο Σμύρνης, τον Άγιο Νικόλαο τον Πλανά κ.ά.

Ο Θεός καλεί κάθε πιστό να γίνει άγιος, όπως είναι κι Αυτός άγιος. Να γεμίσει δηλαδή την ύπαρξή του από την ύπαρξη του Θεού, να αλλάξει τον εαυτό του και να εργαστεί με τις "μικρές" και τις "μεγάλες" πράξεις του για τη μεταμόρφωση όλου του κόσμου και την ολοκλήρωση της ιστορίας. Έτσι ζουν και διώνουν την ύπαρξη του Χριστού στη ζωή τους οι άγιοι, όπως φαίνεται και από την εκμυστήρευση ενός από τους "εκρηκτικότερους" αγίους της Εκκλησίας μας, του Συμεώνος του Νέου Θεολόγου:

"Κλαίγοντας πάντοτε, δγήκα στην αναζήτησή Σου, Άγνωστε. Συντετριμμένος από τη θλίψη και από την κατάνυξη, απολησμόνησα εντελώς τον εαυτό μου και όλο τον κόσμο κι όσα βρίσκονται στον κόσμο, μη διατηρώντας στο πνεύμα μου τίποτα απ' ό,τι είναι αισθητό. Τότε φανερώθηκες Εσύ, Αόρατε, Άπιαστε, Ανέγγιχτε. Αισθάνθηκα πως μου καθαρίζεις το νου, πως μου ανοίγεις τα μάτια της ψυχής μου, πως μου επέτρεψες να θαυμάσω πιο τέλεια τη δόξα σου και πως Συ ο ίδιος μεγάλωνες μέσα στο φως... Αστραποδολούσες πέρα από κάθε μέτρο και φαινότανε σα να μου παρουσιαζόσουν ολόκληρος, στο καθετί, σε μένα που έδλεπα καθαρά. Τόλμησα τότε να σε ρωτήσω λέγοντας: "Ποιος είσαι, Κύριε; Πότε για πρώτη φορά με καταξίωσες εμένα τον

άθλιο αμαρτωλό, ν' ακούσω τη γλύκα της φωνής Σου"; Μου μίλησες με τέτοια τρυφερότητα, που ρίγησα και καταγοητεύτηκα. Αναρωτιόμουν πώς και γιατί ενεργετήθηκα με τις χάριτές Σου. Μου είπες: "Είμαι ο Θεός, που έγινα άνθρωπος για την αγάπη σου. Κι επειδή με πόθησες και μ' αναζήτησες μ' όλη σου την ψυχή, τώρα θα'σαι αδελφός μου, φίλος μου, συγκληρονόμος της δόξας μου". Μου το'πες και σώπασες. Έπειτα; Αργά απομακρύνθηκες από μένα, λατρευτέ μου και γλυκέ μου Δάσκαλε, Κύριε Ιησού Χριστέ μου".

Αποσπάσματα (σε ελεύθερη απόδοση) από τη Δεύτερη Ευχαριστία προς το Θεό, στη Φιλοκαλία 19Α, Πατερικές Εκδόσεις "Γρηγόριος ο Παλαμάς", Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 580-586.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η ζωή των προσώπων της Αγίας Τριάδας διαμορφώνει και τη ζωή των ανθρώπων, μια ζωή που δασίζεται στην αγάπη, την ελευθερία και την κοινωνικότητα.**
- **Η αγαπητική σχέση με το Θεό ανακαινίζει εσωτερικά τον άνθρωπο, που σε συνεργασία με το Θεό μεταμορφώνει ολόκληρη την κτίση.**
- **Οι πιστοί πρωτοστατούν στους αγώνες ενάντια στο κοινωνικό κακό, ενάντια σε καθετί που οδηγεί στην αδικία, την εκμετάλλευση, την απανθρωπιά, αλλάζοντας την ιστορία με όραμα τη Βασιλεία του Θεού.**
- **Πρότυπα συνεργασίας Θεού και ανθρώπου μέσα στην ιστορία είναι οι άγιοι της Εκκλησίας, τους οποίους κι εμείς καλούμαστε να μιμηθούμε.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Μπορεί να είναι πραγματικός χριστιανός ένας άνθρωπος που δεν εκδηλώνει σε κάθε στιγμή της ζωής του την αγάπη; Γιατί;
2. Γιατί ο Χριστιανισμός από τη φύση του είναι ριζικά αντίθετος σε κάθε εκμετάλλευση, καταπίεση και απανθρωπιά;
3. Πώς μπορεί ο πιστός στις μέρες μας με τις πράξεις του να "γράφει" ιστορία;
4. Τι γνωρίζεις για τη ζωή και τη δράση του Αγίου ή της Αγίας, του οποίου ή της οποίας φέρεις το όνομα;

9

ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ)

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τη δυναμική του Χριστιανισμού σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής και να γνωρίσετε τη συμβολή του στην ανάπτυξη του πολιτισμού.**
- **Να σταθείτε κριτικά απέναντι στα σκοτεινά σημεία της ιστορικής πορείας του Χριστιανισμού.**

Τη μεγάλη δύναμή του ο χριστιανισμός τη χρωστούσε στην επίδραση που άφησε, από τα πρώτα χρόνια, να ασκήσει απάνω του η ελληνική φιλοσοφία. Αυτή η επίδραση έδωσε στη χριστιανική θεολογία ένα πνευματικό περιεχόμενο, χάρη στο οποίο μπόρεσαν να ασπαστούν το χριστιανισμό πολλοί από τους πιο ικανούς και πιο θαθείς διανοούμενους της εποχής. Ούτε ο μυθραϊσμός ούτε οι άλλες μυστικιστικές θρησκείες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ανθρώπους της πνευματικής ολκής των πρώτων χριστιανών πατέρων, μορφές σαν τον Ωριγένη, τον Ειρηναίο, τον Τερτυλλιανό ή τον Κλήμεντα τον Αλεξανδρέα, θεολόγους που τους ξεπέρασαν μόνο οι διάδοχοί τους, οι πατέρες του τετάρτου αιώνα. Παρά το σχίσμα στη Δύση και τις αιρέσεις στην Ανατολή, η χριστιανική εκκλησία έγινε γρήγορα η πιο ισχυρή οργάνωση της Αυτοκρατορίας...

Στο τέλος του τρίτου αιώνα η ελληνορωμαϊκή τέχνη δεν ήταν πια δυνατόν να εξελιχθεί περισσότερο. Τον αρχαίο ελληνικό νατουραλισμό, που είχε τόση ομορφιά και χάρη, τον είχαν εξωραΐσει στην ελληνιστική εποχή, και ακόμα πε-

ρισσότερο επί Ρωμαίων, με μια περίτεχνη επεξεργασία των λεπτομερειών και συνήθως μιαν αύξηση των διαστάσεων, που έκαναν κάθε έργο τέχνης ένα κολλοσιαίο tour de force. Ο τέταρτος αιώνας έφερε μια αντίδραση απ' την Ανατολή. Σε όλο τον κόσμο οι θρησκείες που είχαν συριακή ή συροαιγυπτιακή προέλευση γίνονταν με τον καιρό όλο και πιο δημοφιλείς. Το κύριο χαρακτηριστικό των οπαδών τους ήταν ο μυστικισμός και η απογοήτευση απ' τα εγκόσμια, και επομένως γι' αυτούς η ανταρέσκεια του ελληνοιστικού νατουραλισμού δεν είχε κανένα νόημα. Γι' αυτούς η φύση ήταν συχνά άσκημη και ήταν προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν την ασκήμια της. Αδιαφορούσαν για τη λεπτότητα του σχεδίου και την ισορροπία της σύνθεσης. Απαιτούσαν μια τέχνη που να μπορεί να τους μιλήσει απ' ευθείας, χωρίς συμβιδασμούς, να τους μεταρσιώνει μάλλον σε μια ένταση συγκινησιακή παρά να τους δανακαλίζει με μια αισθητική ικανοποίηση. Ο θρίαμβος του χριστιανισμού ήταν αναπόφευκτο να σημάνει την ενίσχυση αυτής της αραμαϊκής αντίληψης της τέχνης.

Στήθεν Ράνσιμαν, Βυζαντινός Πολιτισμός,
εκδ. Γαλαξία, Αθήνα 1969, σσ. 22, 287.

Η συνάντηση Ελληνισμού και Χριστιανισμού

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ:

Το χριστιανικό μήνυμα της σωτηρίας, ξεκινώντας από τα Ιεροσόλυμα, γρήγορα κατέκτησε όλο τον τότε γνωστό κόσμο. Το έδαφος για την επαφή του με τον ελληνικό πολιτισμό είχε προετοιμαστεί λίγους αιώνες πριν τον ερχομό του Χριστού με τις εκπολιτιστικές εκστρατείες του Μ. Αλεξάνδρου. Πιο άμεση όμως επαφή απέκτησε όταν με το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου ο Χριστιανισμός ρίζωσε στον ελληνικό χώρο.

Τους τρεις πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες μπήκαν οι δάσεις για μια γόνιμη και δημιουργική συνεργασία ανάμεσα στους δύο κολλοσιαίους πολιτισμούς. Οι εκατέρωθεν αντιδράσεις, που υπήρξαν στην αρχή (διωγμοί των ειδωλολατρών Ρωμαίων κατά των χριστιανών και χριστιανών αυτοκρατόρων του Βυζαντίου κατά των ειδωλολατρών) και ήταν αποτέλεσμα παρανοήσεων και φανατισμού, ξεπε-

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Ελληνορθόδοξος,
Πρόοδος, Πολιτισμός,
χριστιανική τέχνη,
Κριτική, Εξανθρωπισμός,
Οικουμενικότητα,
χριστιανική σκέψη,
Παράδοση, Ανανέωση**

ράστηκαν ιδιαίτερα με το έργο των Τριών Ιεραρχών. Από τότε και καθόλη τη διάρκεια του Βυζαντίου αλλά και στην περίοδο της τουρκοκρατίας, Ελληνισμός και Χριστιανισμός βάδισαν σε παράλληλους δρόμους, βάζοντας στο περιθώριο ακραίες και φανατισμένες φωνές που ζητούσαν τη σύγκρουση μεταξύ τους. Η συγγένεια που υπήρχε ανάμεσα στους δύο αυτούς πολιτισμούς οδήγησε και τους δύο να προσφέρουν τις αξίες τους για να διαμορφωθεί το ελληνορθόδοξο πνεύμα.

Β. ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΣΥΖΕΥΞΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Στη σύζευξη Ελληνισμού και Χριστιανισμού ο πρώτος πρόσφερε τη γλώσσα, με την οποία γράφτηκαν τα κείμενα της Εκκλησίας, τη φιλοσοφία, με την οποία διατυπώθηκε η διδασκαλία της Εκκλησίας και αντικρούστηκαν οι αιρέσεις, την αναπτυγμένη θρησκευτικότητα, που διευκόλυνε την αποδοχή των αληθειών του Χριστιανισμού, τη δημοκρατία, που έγινε η βάση του συνοδικού τρόπου οργάνωσης της Εκκλησίας και την πνευματικότητα της αγωγής του.

Ο Χριστιανισμός έδωσε προτεραιότητα στην πίστη έναντι του λογικού και στην αγάπη ανάμεσα σ' όλες τις αρετές. Στη θέση του αυστηρού θεού των αρχαίων Ελλήνων πρόβαλε τον στοργικό Πατέρα. Εξύψωσε τον άνθρωπο μέχρι το Θεό, κατοχύρωσε την αξία του ανθρώπινου σώματος, που οι Έλληνες θεωρούσαν δεσμοτήριο της ψυχής και προώθησε την ισοτιμία όλων των ανθρώπων ενώπιον του Θεού. Αυτή η σύζευξη αποδείχτηκε σωτήρια, όχι μόνο για το ελληνικό έθνος, αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο, αφού πάνω σ' αυτή θεμελιώθηκε ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός.

Συμβολή του Χριστιανισμού στην ανάπτυξη του πολιτισμού

Ο πολιτισμός είναι η κληρονομιά του συνόλου των γνώσεων, των πεποιθήσεων, των τεχνικών επιτευγμάτων και των προτύπων συμπεριφοράς μιας ομάδας ή όλου του ανθρώπινου γένους. Στην εποχή μας γίνεται περισσότερο λόγος για πρόοδο και ο πολιτισμός μας θεωρείται ο πιο εξελιγμένος σε σύγκριση με τους προηγούμενους. Παρατηρεί, όμως, κανείς ότι ο σύγχρονος πολιτισμός είναι περισσότερο τεχνικός ή τεχνολογικός και εξυπηρετεί τις υλικές και διανοητικές ανάγκες του ανθρώπου, αδιαφορώντας ταυτόχρονα για τις πνευματικές και ψυχικές του ανάγκες που είναι εξίσου, αν όχι περισσότερο, απα-

ραίτητες. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης του πολιτισμού είναι και οι θρησκείες. Έτσι, ο Χριστιανισμός στην ιστορική του πορεία συνέβαλε αποφασιστικά στη δημιουργία και στην ανάπτυξη του πολιτισμού.

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

- Η γέννηση και το έργο του Θεανθρώπου Χριστού έγινε τομή στην παγκόσμια ιστορία και χρονολόγηση και απαλλάχτηκε η θρησκεία από ειδωλολατρικά στοιχεία και δεισιδαιμονίες.
- Πρόσφερε ένα πλέγμα υψηλών πνευματικών αξιών (αγάπη, συγχωρητικότητα, εγκράτεια, πραότητα κ.τ.λ.) που εξύψωσαν την προσωπική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων.
- Στον τομέα της τέχνης αναπτύχθηκαν η μουσική, η αρχιτεκτονική, η ζωγραφική, η υμνογραφία και η ποίηση και διασώθηκαν στις μοναστηριακές βιβλιοθήκες αρχαίοι πάπυροι και περγαμηνές, στοιχεία ανεκτίμητα για την παγκόσμια ιστορία (π.χ. Άγιον Όρος).
- Την εποχή του Βυζαντίου εκχριστιανίστηκαν και εκπολιτίστηκαν λαοί του Βορρά (Σλάβοι, Ρώσοι, Βούλγαροι) και της Δύσης (Σκανδιναβοί, Γερμανοί) και ο δυτικός Χριστιανισμός θεμελίωσε τον σύγχρονο ευρωπαϊκό και αμερικανικό πολιτισμό.
- Μπήκαν οι βάσεις για την αποκατάσταση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την ισοτιμία των δύο φύλων, την αξία του σώματος και των υλικών αγαθών, την επικράτηση του πλουραλισμού των ιδεών και των απόψεων.
- Με βάση το απελευθερωτικό του μήνυμα έγιναν αγώνες για την αυτοδιάθεση των λαών, για την ειρήνη και για την κοινωνική απελευθέρωση.
- Πολλά φιλανθρωπικά ιδρύματα οργανώθηκαν (όπως π.χ. η "Βασιλειάδα" του Μ. Βασιλείου, γηροκομεία, ορφανοτροφεία, νοσοκομεία κ.ά.) που ώθησαν την πολιτεία να ενδιαφερθεί ενεργά για την κοινωνική πρόνοια.
- Προσδιορίστηκε η ιστορική πορεία πολλών λαών, αφού επηρεάστηκαν τα Συντάγματα και οι νόμοι τους, τα ήθη και τα έθιμά τους. Κοντά στις τόσες και πολλές άλλες θετικές όψεις του χριστιανικού

πολιτισμού υπήρξαν αναμφισβήτητα μέσα στην ιστορική του πορεία και μελανές σελίδες που οφείλονταν στις αδυναμίες των ίδιων των χριστιανών και όχι του χριστιανικού μηνύματος. Θα μπορούσε εδώ κανείς να αναφέρει το Μεσαίωνα, την Ιερή Εξέταση, την αποικιοκρατία, τις σταυροφορίες, την ένοχη πολλές φορές σιωπή μπροστά σε κοινωνικά προβλήματα, την εχθρότητα προς τη γνώση, την επιστήμη και την πρόοδο, την έμφαση σε έναν στείρο ηθικισμό, την καλλιέργεια τυφλής υπακοής σε ανεξέλεγκτες πολιτικές εξουσίες, τους θρησκευτικούς πολέμους και το θρησκευτικό φανατισμό. Αυτές και πολλές άλλες είναι οι περιπτώσεις για τις οποίες αντηχεί σα ράπισμα η καταγγελία του προφητικού λόγου: "Αυτά λέει ο Κύριος· εξαιτίας σας διαρκώς το Όνομά μου βλασφημείται ανάμεσα στους ειδωλολάτρεις" (Ησαΐας 52,5).

B. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΠΟΧΗ

Είκοσι αιώνες έχουν περάσει από την εμφάνιση του Χριστού στη γη. Η απλή ή βαθιά θετική επίδραση του Χριστιανισμού στον κόσμο είναι ψηλαφητή παντού: στα ονόματα προσώπων, πόλεων, τοποθεσιών και ιδρυμάτων, στις διαπροσωπικές και κοινωνικές μας σχέσεις, στα ήθη και στα έθιμά μας, στη γλώσσα, στα αισθήματα και στις νοοτροπίες μας, στην επιστήμη, στην τέχνη, στο δίκαιο, τελικά σε κάθε μορφή πολιτισμού.

Σήμερα όμως ο Χριστιανισμός είναι αντιμέτωπος με νέες προκλήσεις. Η δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η καθολική σχεδόν κυριαρχία του δυτικού πολιτισμού, η αλματώδης τεχνολογική επανάσταση και το οξύτατο πλέον οικολογικό πρόβλημα, είναι θέματα, που ανάμεσα στα όποια θετικά τους στοιχεία, δημιουργούν νέα προβλήματα στο σύγχρονο άνθρωπο. Τα αδιέξοδα που δημιούργησε η μονομερής κυριαρχία ενός μόνο πολιτισμού, έφερε στην επιφάνεια την ανάγκη για μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου διάφοροι πολιτισμοί θα μπορούν να επιδιώκουν αρμονικά.

Πέρα όμως απ' αυτό είναι επείγουσα η ανάγκη για ένα νέο ανθρωπino ήθος, το οποίο δε θα "βελτιώσει" απλά τον κόσμο, αλλά θα τον μεταμορφώνει με βάση το όραμα της Βασιλείας του Θεού. Χρειάζεται δηλαδή ένας πολιτισμός που θα σέβεται το Θεό, τον άνθρωπο, και το φυσικό περιβάλλον. Η Ορθόδοξη Εκκλησία με την Παράδοσή

της αναπτύσσει και διαρκώς ανανεώνει αυτόν τον πολιτισμό και έχει τις προϋποθέσεις να οδηγήσει τον κόσμο στην αληθινή πρόοδο. Είναι η μικρή ζύμη που μπορεί να "ζυμώσει" όλο το ζυμάρι, το "φως του κόσμου" που διώχνει το σκοτάδι και το "αλάτι της γης" που συντηρεί τον κόσμο, αλλά ταυτόχρονα ενοχλεί τις πληγές του, δηλαδή καταγγέλλει τις αστοχίες του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **"Ο Ελληνισμός ολοκληρώθηκε μέσα στην Εκκλησία". Η αρμονική σύζευξη των δύο πολιτισμών δημιούργησε το ελληνορθόδοξο πνεύμα και επηρέασε το σύγχρονο δυτικό πολιτισμό.**
- **Παρά τις μελανές σελίδες στην ιστορική του πορεία, ο Χριστιανισμός δημιούργησε τον δικό του πολιτισμό και επέδρασε καθοριστικά στη διαμόρφωση όλων των εκφάνσεων του σύγχρονου πολιτισμού.**
- **Με την Παράδοσή της, που είναι χώρος φανέρωσης και δημιουργίας του αληθινού πολιτισμού, η Ορθόδοξη Εκκλησία μπορεί στη δύσκολη σύγχρονη πραγματικότητα να μεταμορφώσει τον κόσμο και τον πολιτισμό του στην κατεύθυνση της Βασιλείας του Θεού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Τι σε ενοχλεί προσωπικά στο σύγχρονο πολιτισμό; Τι θα έκανες για να τον αλλάξεις;
2. Κάποιοι στις μέρες μας ισχυρίζονται ότι ο Χριστιανισμός ήταν η "ταφόπλακα" του Ελληνισμού. Πώς κρίνεις μια τέτοια άποψη;
3. Πώς η Εκκλησία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη του πολιτισμού στη σημερινή εποχή;
4. Ανάφερε όσα στοιχεία χριστιανικού πολιτισμού θυμάσαι. Ποιο αξιολογείς ως το σημαντικότερο και γιατί;

10

ΑΘΕΪΑ, Η ΑΛΛΗ ΣΤΑΣΗ ΖΩΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να πληροφορηθείτε τι είναι αθεΐα.**
- **Να γνωρίσετε τα κυριότερα αίτια της.**
- **Να κατανοήσετε τι σημαίνει θεωρητική και πρακτική αθεΐα-απιστία.**
- **Να κατανοήσετε την ανάγκη σεβασμού της επιλογής των συνανθρώπων μας.**

24 Θωμάς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. 25 ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· ἐωράκαμεν τὸν Κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλῃ τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλῃ τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. 26 Καὶ μεθ' ἡμέρας ὁκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταί αὐτοῦ καὶ Θωμάς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων,

Ὁ Θωμάς ὅμως, ἓνας ἀπὸ τοὺς δώδεκα μαθητὲς ποὺ λεγόταν Δίδυμος, δὲν ἦταν μαζί τους ὅταν ἦρθε ὁ Ἰησοῦς. Τον ἔλεγαν λοιπὸν οἱ ἄλλοι μαθητὲς: "Εἶδαμε τὸν Κύριο με τὰ μάτια μας". Αὐτὸς ὅμως τοὺς εἶπε: "Εγὼ ἀν δὲν δῶ στὰ χέρια του τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, κι ἀν δε βάλῃ τὸ δάχτυλό μου στὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, καὶ δε βάλῃ τὸ χέρι μου στὴ λογχισμένη πλευρά του, δε θὰ πιστέψω". Ὅχτὼ μέρες ἀργότερα οἱ μαθητὲς ἦταν πάλι μέσα στο σπίτι, μαζί τους κι ὁ Θωμάς. Ἐρχεται λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς, ἐνῶ οἱ πόρτες ἡ-

καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν, 27 εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖρας μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ θάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός. 28 καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. 29 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅτι ἐώρακός με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

ταν κλειστές, στάθηκε στη μέση και είπε: “Ειρήνη σ' εσάς”. Έπειτα λέει στο Θωμά: “Φέρε εσύ το δάχτυλό σου εδώ και δες τα χέρια μου, φέρε και το χέρι σου και θάλ' το στην πλευρά μου. Μην αμφιδάλλεις και πίστεψε”. Ο Θωμάς τότε τον αποκρίθηκε: “Είσαι ο Κύριός μου και ο Θεός μου”. Τον λέει τότε ο Ιησούς: **“Πείστηκες επειδή με είδες με τα μάτια σου. μακάριοι εκείνοι που πιστεύουν χωρίς να μ' έχουν δει!”**.

Ιωαν. 20, 24-29

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

ελευθερία, αθεΐα, υλισμός, αυτονόμηση, εμπειρία, πάθη, άγνοια, λογική, πίστη και πράξη, τυπολατρία, ημιπιστία, δυσπιστία, ταπείνωση, ψηλάφηση

Από τον ίδιο το Χριστό προέρχεται η πληροφορία που υπάρχει στο Ευαγγέλιο ότι όποιος άνθρωπος θέλει, μπορεί να τον ακολουθήσει. (Ματθ. 16, 24) Η πίστη, επομένως, είναι θέμα προσωπικής ελευθερίας και επιλογής.

Η υπόθεση της αθεΐας είναι παλιά όπως πιστοποιούν χωρία της Παλαιάς Διαθήκης. Η πιο γνωστή μαρτυρία δρiscεται στον 14ο Ψαλμό, στίχος 1:

“Είπε μες στην καρδιά του ο ασύνετος. Δεν υπάρχει Θεός που να ενεργεί.

Φθαρμένα είναι τα έργα τους κι ανόσια, κανείς δεν υπάρχει να πράττει το αγαθό”.

Συμπέρασμα :

α) η αποδοχή μιας πίστεως είναι θέμα της καρδιάς, αφού ο άφρων το είπε από την καρδιά του και

β) η καρδιά του καθενός προσκολλάται σ' ένα πράγμα που το εξιδανικεύει και το θεοποιεί: το χρήμα, τη δύναμη, την επιστήμη, την πολιτική κ.ά.

Εξετάζοντας στο βάθος τη λέξη αθεΐα μπορούμε να την ορίσουμε σαν:

- Απιστία ή δυσπιστία ως προς την ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος, του Θεού
- Τέλεια άρνηση για την ύπαρξη Θεού με οποιαδήποτε έννοια
- Απιστία που προέρχεται από το χάσμα λόγων και πράξεων των πιστών.

Κατά την Ορθόδοξη διδασκαλία απιστία σημαίνει την ενδιάθετη κατάσταση της ψυχής, με την οποία αρνούμαστε να εμπιστευτούμε τον εαυτό μας στο Θεό και να επικοινωνούμε μαζί Του. Είναι η προσκόλληση στους τύπους χωρίς συνειδητοποίηση της χάρης του Θεού.

A. ΜΟΡΦΕΣ ΑΘΕΪΣΜΟΥ

Τον αθεϊσμό μπορούμε να τον κατατάξουμε σε δύο κατηγορίες: στον κλασικό και στο σύγχρονο.

Ο κλασικός αθεϊσμός προσπάθησε να αποδείξει με τη λογική την ανυπαρξία του Θεού. Έτσι, οι φιλόσοφοι, οπαδοί αυτής της μορφής αθεΐας, επιστράτευσαν επιχειρηματολογία τέτοια που να αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει Θεός.

Ο σύγχρονος αθεϊσμός ξεκινά με την πεποίθηση ότι δεν υπάρχει Θεός, εφόσον δεν είναι δυνατόν να γίνει αντιληπτός με τις ανθρώπινες αισθήσεις.

Τα κυριότερα αίτια της σύγχρονης αθεΐας:

1. Η απολυτοποίηση της ανθρώπινης γνώσης και δύναμης

Η τεχνολογική πρόοδος και τα μεγάλα επιτεύγματα των επιστημών οδήγησαν τον άνθρωπο στην απολυτοποίηση της γνώσης και της δύναμής του. Έτσι, ο άνθρωπος θεώρησε αυτόνομο και θεοποίησε τον εαυτό του. Αυτή η απολυτοποίηση όμως κάνει τον άνθρωπο να αγνοεί όχι μόνο την έμφυτη τάση που υπάρχει μέσα του να βρει τον Θεό, αλλά και την ελευθερία της ψυχής του, ώστε να εκφραστεί ανάλογα.

2. Η εξάρτηση από τα υλικά αγαθά

Το κυνήγι των υλικών αγαθών και ο καταναλωτισμός δεν αφήνει περιθώριο στον άνθρωπο για άλλη στάση ζωής που απαιτεί η πίστη προς το Θεό.

3. Τα πάθη που κυριαρχούν στην ψυχή του ανθρώπου δεν τον αφήνουν να νιώσει τις ενέργειες του Θεού στον εαυτό του και στον κό-

σμο, να αισθανθεί την αγάπη, τη μακροθυμία και την πρόνοιά Του.

4. Η άγνοια των αληθειών της πίστης, δηλαδή της γνώσης και της χάρις. Η πρώτη παρέχεται στον άνθρωπο από την Αγία Γραφή και τα βιβλία της Εκκλησίας και η δεύτερη από την προσευχή, την άσκηση και τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.

5. Η έλλειψη διωμάτων ανάγει σε ιδεολογία την αθεΐα. Μπορεί άραγε η ιδεολογία να σταθεί από μόνη της υπέρ ή κατά της ύπαρξης του Θεού χωρίς τη μυστική προσωπική εμπειρία; Ο ίδιος ο Χριστός είπε ότι η βασιλεία του Θεού είναι μέσα στον άνθρωπο (Λουκ. 17, 21).

Β. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΘΕΪΑ

Ο σύγχρονος θεωρητικός αθεϊσμός στρέφεται εναντίον της υπερβατικότητας του Θεού και της πορείας του μέσα στην ιστορία με την ενανθρώπιση του Χριστού. Επομένως, ο αθεϊσμός γίνεται αντιθεϊσμός και αντιχριστιανισμός.

- Ο άνθρωπος και η οικουμένη έχουν απόλυτη αυτονομία χωρίς δημιουργό. Ο αθεϊσμός υποστηρίζει ότι μετά απ' όλα αυτά τα επιτεύγματα και τις συνεχείς ανακαλύψεις ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη το Θεό.
- Η λογική του πεπερασμένου ανθρώπου προσπαθεί να ξεριζώσει τον Θεό από την ψυχή του. Η λογική δεν θέλει ένα Θεό να μαστιγώνεται και να σταυρώνεται. Ο σταυρός του Χριστού για τους Ιουδαίους ήταν σκάνδαλο και για τους Έλληνες μωρία (Α' Κορ. 1, 23). Εδώ καλείται ο άνθρωπος, που κινείται μεταξύ πίστεως και απιστίας, να ακολουθήσει το δικό του σταυρό, πέρα από κάθε ορθολογισμό, για να βρει το Θεό.
- Η Δαρβίνεια άποψη για την καταγωγή του ανθρώπου δεν μπορεί να είναι αιτία αθεΐας ή απιστίας, διότι έτσι υποδαθμίζεται το γεγονός της ενσάρκωσης του Θεού που έλαβε ανθρώπινη μορφή για να σώσει τον άνθρωπο(!). Ο άπιστος Θωμάς συναντώντας το Χριστό αναφώνησε: "Ο Κύριός μου και ο Θεός μου", μια διαπίστωση-πρόκληση για τους ανθρώπους κάθε εποχής.

Γ. ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΘΕΪΑ - ΑΠΙΣΤΙΑ

Πρακτικά άθεος είναι εκείνος που, έχοντας συνειδητοποιήσει βα-

θιά την ανυπαρξία του Θεού, δεν ελπίζει ούτε και ζητά άνωθεν βοήθεια ακόμη και στις δύσκολες στιγμές της ζωής του, αλλά δέχεται και υπομένει το πεπρωμένο του.

Απιστία στην πράξη είναι και η διχασμένη ζωή των πιστών όπου εντοπίζεται ασυμφωνία μεταξύ πίστης και πράξης. Ο Χριστός το επισημάνει με τα εξής λόγια:

- α) "Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει Κύριε, Κύριε, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου." (Ματθ. 7, 21)
- β) «Αυτός που ακούει τα λόγια μου και δεν τα εφαρμόζει μοιάζει με έναν που έχτισε το σπίτι του πάνω στο χώμα χωρίς θεμέλια.» (Λουκ. 6, 49)

1) Απιστία είναι όταν η πίστη μας δε συμβαδίζει με τις πράξεις μας, όταν τελικά δεν τηρούνται οι εντολές του Θεού. Ισχυριζόμαστε ότι πιστεύουμε και παράλληλα μισούμε το συνάνθρωπό μας, εύκολα απελπιζόμαστε, είμαστε εγωιστές και συμφεροντολόγοι. Έτσι, ο συνειδητοποιημένος άθεος-άπιστος είναι συνεπέστερος μπροστά στον ασυνεπή πιστό και συμβαίνει αναστροφή των ρόλων, αφού άθεοι εμφανίζονται ως πιστοί και πιστοί ως άθεοι.

2) Απιστία είναι η προσκόλληση του λεγόμενου πιστού στην τυπολατρία, την εξωτερική ευσέβεια που αρκείται να νηστεύει, να παρευρίσκεται στις ακολουθίες της Εκκλησίας και εσωτερικά να παραμένει ο ίδιος. Αυτό έκαναν οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι που κατακρίθηκαν από τον Χριστό για την υποκρισία τους. Ένας άγιος Γέροντας έλεγε: τι ωφελεί να νηστεύεις το κρέας και με τα λόγια σου να τρώς τον αδελφό σου; Αυτό αποτελεί αφορμή για πολλούς να ταυτίζουν το περιεχόμενο της θρησκείας με τη συμπεριφορά των εκπροσώπων της και των πιστών της.

- Ο Άγιος Συμεών, ο Νέος Θεολόγος προτιμά τον όρο ημιπιστία ή δυσπιστία από την απιστία, γιατί ο άνθρωπος βρίσκεται σε μια πορεία γεμάτη πτώσεις και αναστάσεις, αμφιβολίες και δεβαιότητες. Από τη μια πιστεύει στην Ανάσταση του Χριστού, αμφιβάλλει όμως από την άλλη, για την προσωπική ανάσταση στη δεύτερη παρουσία. Δέχεται το Χριστό σαν ιστορικό πρόσωπο και δεν τον δέχεται σαν Θεό.

- Ο ανθρωπισμός και ο αλτρουϊσμός μπορούν να συνδέσουν άθεους και πιστούς. Οι πιστοί συμπορεύονται με τους άθεους, όταν κάνουν καλές πράξεις χωρίς συνειδητοποίηση της χάρις του Θεού.

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η ταπεινοφροσύνη είναι μια αρετή με την οποία ο άνθρωπος μπορεί να αρχίσει τη γνωριμία του με τον Θεό. Η ταπείνωση, κατά τους Πατέρες της Εκκλησίας, είναι η πρώτη βαθμίδα στην πορεία του ανθρώπου για την τελείωση. Ο Χριστός από τη Γέννηση μέχρι την Ανάστασή Του ήταν παράδειγμα ταπεινοφροσύνης και υπακοής στον Πατέρα Θεό.
2. Η κατάκριση των άθεων και άπιστων από τους λεγόμενους πιστούς είναι αξιόμεμπτη, αφού τα όρια μεταξύ πίστης και απιστίας είναι δυσδιάκριτα και ευμετάβλητα. Ο Χριστός σεβάστηκε την ελευθερία του ανθρώπου και τη δυνατότητά του να μεταστραφεί και να τον προσεγγίσει όποτε και αν το θελήσει.
3. Η διαπίστωση της ύπαρξης του Θεού είναι καρπός της εσωτερικής ζωής του ανθρώπου. Ο άνθρωπος με τη χρήση της ελευθερίας του μπορεί να δοκιμάσει την πίστη σαν έναν άλλο τρόπο ζωής. Να συγκρίνει τις καινούριες εμπειρίες του με αυτές που τον κρατούσαν δέσμιος στο παρελθόν: τον φόβο, την απογοήτευση, το άγχος, την αγωνία του θανάτου κ.τ.λ. Ένας Γάλλος φιλόσοφος γνωστός για τις αθεϊστικές του απόψεις, έλεγε: "Μπορεί κάποιος να προβάλλει ως άπιστος, όταν δεν έχει καμιά δυσκολία, όχι όμως όταν παρουσιάζεται αδυσώπητος ο θάνατος ενώπιόν του."

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η αθεΐα είναι προσωπική επιλογή και πρέπει να τη σεβόμαστε.**
- **Η πίστη, η απιστία ή η αθεΐα δεν είναι καταστάσεις που ο άνθρωπος μπορεί με αποδείξεις να κατανοήσει.**
- **Ο ορθολογισμός, η τεχνολογική πρόοδος, η απολυτοποίηση της ανθρώπινης δύναμης έκαναν τον άνθρωπο να μην έχει ανάγκη την πίστη σε υπερβατικό ον.**
- **Η προσήλωση των πιστών στην τυπολατρία χαρακτηρίζεται απιστία.**

- **Πίστη με έργα και χάρη του Θεού είναι γνωρίσματα του πραγματικά πιστού.**
- **Ημипιστία και δυσπιστία καλύτεροι όροι από αθεΐα και απιστία.**
- **Ταπείνωση και απεξάρτηση από δεσμεύσεις μπορούν να οδηγήσουν τον άνθρωπο στην εμπειρία των αληθειών της πίστης.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ποιος ορισμός της αθεΐας νομίζετε ότι ισχύει σήμερα;
2. Ποια θεωρείς σαν κυριότερα αίτια της αθεΐας;
3. Είναι το ίδιο να είσαι άθεος και να κάνεις καλές πράξεις από το να λέγεσαι πιστός και να κάνεις τα αντίθετα;
4. Πού στηρίζεται η θεωρητική αθεΐα;
5. Πού συμπορεύονται πιστοί και άθεοι;
6. Ποια είναι τελικά η πραγματική πίστη;
7. Μπορούμε να κατακρίνουμε έναν άθεο; Δικαιολογείστε την απάντησή σας.